

De SP tussen paars en rooms-rood

| André Mommen

De uitslag van volgende parlementsverkiezingen op 13 juni 1999 zal van groot belang zijn voor het voortbestaan van de welvaartsstaat. Indien de Rooms-Rode coalitie haar meerderheid verliest dan zal er allicht een onuitgegeven coalitie uit de bus komen. Niet alleen zal dan de SP niet meer een grondige vertimmering van de welvaartsstaat kunnen beletten, maar een versnelde ontbinding van de Belgische federale staat zou dan wel eens een feit kunnen worden. De socialisten zijn zich van deze issues zeer wel bewust. Ze mikken daarom op eigen lijfsbehoud. Dat lijfsbehoud ligt besloten in de voortzetting van Rooms-Rood, desnoods

---

*Op socialisten sluit de rijen,
Het rode vaandel volgen wij!
(Socialistenmars)*

weer onder leiding van Jean-Luc Dehaene. De beste garantie is nog het voortzetten van de spiegelcoalities van christen-democraten en socialisten in Wallonië en Vlaanderen. Als eerste voorwaarde moet de SP daarom haar potentieel van stamkiezers zien aan te vullen met nieuwe kiezers. Het streefdoel is 100.000 nieuwe kiezers aantrekken om in elk geval de VLD voor te kunnen blijven. Om die score te halen heeft de SP zowel de oude leuzen als de oude kanonnen, Louis Tobback inclusief, weer van stal gehaald.

We zullen in dit artikel bespreken hoe de SP zich bij de komende parlementsverkiezingen tracht te positioneren, welke krachten in het nadeel werken van de door haar verdedigde solidaire welvaartsstaat, en we zullen tenslotte de interne tegenstellingen van de sociaal-democratie analyseren.

De welvaartsstaat

De SP weet ook dat ze zich in deze kiescampagne moet diversifiëren op gevaar af nog verder te krimpen¹. Daarom heeft de SP Johan Vande Lanotte het veld in gestuurd met het kiesmanifest *Het derde contract*², *De toekomst is van iedereen*³. In dit manifest hamert Vande Lanotte andermaal op het feit dat de socialistische partij zowel de bevechters van de politieke emancipatie van de arbeidersklasse (zie de strijd voor het algemeen stemrecht) als van de sociale ontvoogding (via de wetten op de sociale zekerheid) zijn geweest⁴. Maar hoe staat het dan vandaag met de toekomst van de welvaartsstaat?

Volgens Vande Lanotte is het aan de socialistische partij te danken dat die nog overeind staat en Guy Verhofstadt niet zijn zin heeft gekregen. Vanaf 1988 werden de staatsfinanciën wel gesaneerd, maar dan niet op de rug van de arbeiders. Uiteraard zijn er nog problemen, maar dat komt o.a. omdat er nu meer gepensioneerden zijn, omdat vooral de lager geschoolden het slachtoffer van werkloosheid worden, er meer chronisch zieken zijn. Doch wat te doen? De sleuteltekst in deze is een redevoering van Tobback gehouden op 21 mei 1996 die Vande Lanotte *in extenso* citeert en waarin Tobback de solidaire mechanismen in de Belgische welvaartsstaat buiten elke discussie wil plaatsen. Maar daarnaast moet de staat ook zorgen voor herverdeling van beschikbare arbeid, voor een betaalbare en goede gezondheidszorg voor iedereen, voor meer veiligheid op straat en een leefbare woonomgeving.

Het herhalen van deze slogans ontslaat Vande Lanotte evenwel niet van de dure plicht om ook een toekomstvisie te ontvouwen. De belofte van een "stevig wettelijk pensioen voor iedereen betaalbaar te houden" zou anders wel eens hol kunnen klinken. Zijn antwoord is dan het Derde Contract dat de volgende eeuw als die van de solidariteit omschrijft. Maar waarom is er dan een Derde Contract nodig? Zijn de voorgaande contracten dan niet meer actueel? Vande Lanotte zegt onomwonden dat het socialisme zijn oude waarden moet actualiseren door ook de markt een kans te geven. Vande Lanotte: "Socialisme zonder markt is niet langer denkbaar. Het leidt tot een economie die niet afdoende kan zorgen voor de

basisbehoeften van de bevolking." Ook zal het socialisme van de toekomst groen moeten zijn.

Bij Vande Lanotte liggen de zaken evenwel gecompliceerder dan men denkt. Behalve het Derde Contract is er ook nog een *Kiescontract* dat de kandidaten moeten afluiten met de kiezers rond zeven basisdoelstellingen, zoals recht op een goed loon, solidariteit bij de opvang van de sociale risico's, onderwijs en opleidingen voor iedereen, verantwoord gebruik van grondstoffen en een schoon en veilig milieu, gezin en arbeid als kader voor de persoonlijke ontplooiing, veiligheid en internationale solidariteit.

Maar waarom is er dan een Derde

Contract nodig?

Zijn de voorgaande contracten dan

niet meer actueel?

Het vreemde in deze paragraaf is dat het Kiescontract geen partijprogramma is, "maar een persoonlijk engagement van de betrokken kandidaat" van de SP. We hebben hier dus te maken met een individualisering van de politieke actie. De kiescontracten moeten immers een brug werpen tussen verko-

zenen en kiezers. Dit betekent wel een stijlbreuk in de politieke cultuur van de arbeidersbeweging die dit soort personalisme niet kent.

Vande Lanotte kondigt aan dat er in de komende kiescampagne voldoende stof uit de teksten van het voorbije toekomstcongres kan worden gehaald om het "kiescontract" te stofferen. Vande Lanotte hoest er een aantal op, zoals jongeren via de actie *startbaan* een kans geven op een baan. Deze actie richt zich op het laten opdoen van werkervaring door jonge werklozen vanaf het moment dat ze zes maanden werkloos zijn. Via *zorgcheques* wil Vande Lanotte bejaarden en langdurig zieken opvangen in een solidaire zorgverzekering die uit de algemene middelen (belastingen) moet worden betaald. Een derde actiepunt is de *gegarandeerde kinderopvang* om vader én moeder een betere kans te geven op een (goede) baan. Een vierde actiepunt is *gratis stedelijk openbaar vervoer* tot 12 jaar met als argument dat zo meer kinderen met hun ouders de bus zullen nemen en dat zodoende ook de verkeersveiligheid voor de kinderen zal toenemen.

Wat in deze context opvalt is dat de hier geciteerde actiepunten een aangevulde stoffering van de welvaartsstaat beloven zonder dat eigenlijk een samenhangend beeld van een eventuele structurele hervorming van de sociale zekerheid en de afgeleide rechten (zoals kindergeld) wordt gegeven. Het gaat hier dus eigenlijk maar om een aan-

tal concrete beloften van de kant van de SP in welbepaalde domeinen. Uiteraard zullen er in de loop van de campagne nog andere actiepunten toegevoegd kunnen worden, doch het ontbreken van enige analyse van de structurele problemen van de huidige welvaartsstaat is symptomatisch voor het socialistisch denken vandaag. Daarbij wordt ook niet aangeduid welke bondgenoten de SP wil vinden om dit programma uit te voeren. Ook niet als de economische groei gaat haperen. Zo mag België dan wel tot de EMU zijn toegelaten, maar dan is dat gebeurd met een respectabele staatsschuld die nu nog geschat wordt op 118 procent van het BNP. Een kleine recessie kan het financieringstekort weer doen stijgen en dan nopen tot nieuwe structurele ingrepen in de financiering van de welvaartsstaat. Dat zou dan tevens gepaard kunnen gaan met stimulerende maatregelen door nog eens de sociale lasten voor de ondernemers te verminderen ten einde zo hun concurrentiepositie weer wat op te krikken. Kortom, het spook van een deflatoire spiraal doemt dan weer op. De laatste tijd wordt een afvlakking van de conjunctuur gesignaleerd, zowel in Duitsland als in Nederland⁵. Dat kan de Belgische economie bedreigen.

Electorele rekenkunde

Een tweede punt is met wie en hoe de SP haar programma denkt te realiseren. Dit is afhankelijk van veel mitsen en maren en wat onvoorspelbaar rekenwerk. Met 100.000 stemmen erbij is de SP er zeker nog niet. Daarvoor heeft de SP in de eerste plaats de CVP nodig. De beste garantie is een terugkeer van Dehaene als premier. Daarvoor moet de CVP eveneens als overwinnaar uit de verkiezingen komen. Want anders zou de verzwakte rechtervleugel van de CVP wel eens met de liberalen in zee kunnen gaan. En wat indien de CVP en de SP samen geen meerderheid meer in het Vlaamse parlement hebben? Dan kan AGALEV de Rooms-Rode coalitie nog depanneren. Maar dan moet AGALEV niet opnieuw van haar electorale pluimen verliezen. Voorts heeft AGALEV zich op federaal niveau vastgeklonken aan ECOLO, wat zeker de wendbaarheid van de groene politici niet ten goede zal komen. Dan is er nog de demon van het Vlaams Blok. Indien het Vlaams Blok andermaal zetels wint en in Brussel uit zijn voegen groeit, dan is er een ernstig probleem. Het Vlaams Blok

begint nu al in te breken op de rechterflank van de VLD en de CVP. Dan is er nog de joker van de VLD. SP en VLD hebben elkaar weer uitgesloten en doen de verkiezingscampagne van 1995 nog eens dunnetjes over. Hierdoor kan de VLD enkel mikken op het ten val brengen van de CVP-SP meerderheid in het Vlaamse parlement. En dat veronderstelt ook kiezers weglokken bij de CVP. Voorts is er ook de Belgische werkelijkheid. België wordt nog altijd geregeerd vanuit de optiek van spiegelcoalities in Wallonië en Vlaanderen waarbij deze partijen ook in de federale regering aanwezig zijn. In 1999 is dit geen automatisch gegeven meer. De PSC verkeert in volle crisis en verliest op haar linker flank aan de PS militanten (en dus ongetwijfeld kiezers op de as Brussel-Nijvel-Charleroi) en aan haar rechterflank aan de PRL. Een implosie van de PSC is niet uit te sluiten nu deze partij op zeer verkrampde wijze de verkiezingen ingaat. Indien in Wallonië een PS-PRL regering wordt gevormd, dan zou in Vlaanderen ook een voor Tobback nu nog "onbespreekbare" VLD-SP coalitie met een VU of AGALEV randje strategisch wenselijk zijn. In de VLD zijn velen Verhofstadt beu geworden. De VLD-kaders verlangen naar een ruk naar het centrum. Paars is dus niet van tevoren kansloos⁶.

Verkiezingen kan men, zoals Verhofstadt uit ervaring weet, in de stembus winnen en bij de formatieonderhandelingen verliezen. Er zijn tevens nog de gevestigde machten en belangen. Zij beslissen informeel mee. Ook moet men de sociale en economische werkelijkheid voor ogen houden. Waarheen drijft de druk van de economische en sociale structuurveranderingen de politiek en de instellingen? Ten eerste is het relatieve gewicht van de traditionele arbeidersklasse in de samenleving sterk verminderd. In Wallonië heeft dat reeds dramatische vormen aangenomen. De PS is daarvoor een partij van bejaarden en uitkeringstrekkers geworden, omdat er onvoldoende nieuwe bedrijven en diensten zijn bijgekomen. In Vlaanderen heeft zich het industriële weefsel beter aangepast aan de kaalslag in de oude nijverheid, ook al zijn niet alle putten gedempt (Limburgse mijnstreek, Rupelstreek). Maar ook in Vlaanderen staat de industriële werkgelegenheid onder druk, omdat de meeste Belgische autofabrieken op de nominatie staan om te worden gesloten⁷. De welvaartsstaat van 1945 werd nu precies gedragen door de vakbonden in de (Fordistische) industrie

---

*SP en VLD hebben elkaar
weer uitgesloten en doen de
verkiezingscampagne van
1995 nog eens dunnetjes
over*

en de nutsbedrijven⁸ en door de sociaal-democraten en de christen-democraten in de regering. Indien deze krachten wegvallen, dan moet er een nieuw sociaal draagvlak voor de solidaire welvaartsstaat worden gevonden. Maar op welke basis en via welke modaliteiten? Een tweede pijler die nu onder een stabiele Rooms-Rode coalitie wordt weggeslagen is de beschermde binnenlandse markt van de openbare diensten. De meeste staatsbedrijven die deze leveren zijn inmiddels geprivatiseerd en daarna door de Europese Commissie gedwongen om met elkaar te concurreren. De sterk gemonopoliseerde markt voor gas en elektriciteit is opengebroken. Het gevolg hiervan is dat er in deze sectoren vele jobs verloren zijn gegaan of inmiddels op de tocht staan⁹.

Het liberale model versus het Rijnlandmodel

Het zou verkeerd zijn te denken dat binnen de SP over dat gegeven niet wordt nagedacht. De grote smaakmaker in deze is Frank Vandenbroucke die de Europese lijst trekt en gedachten ontvouwt over een Europese welvaartsstaat¹⁰. Zijn opvattingen staan niet haaks op die van Vande Lanotte, maar de context is wél ruimer. Vandenbroucke durft ook goede dingen zien in de liberale welvaartsstaat van Bill Clinton en Tony Blair. Immers, Vandenbroucke looft de creatie van jobs in de marktsector door de expansie van de (persoonlijke) diensten op basis van lastenverlagingen om die diensten goedkoop te maken. Vandenbroucke heeft dus in principe niets tegen de hamburger-economie. Desnoods moeten werklozen gedwongen worden tot het aanvaarden van een job omdat dit past in de ethiek van "voor wat hoort wat". Daarom zal de staat een actievere rol moeten spelen dan voorheen op de arbeidsmarkt en zich niet vergenoegen met het regelen van de uitkeringen. Op Europees vlak wil Vandenbroucke de diversiteit in de nationale wetgevingen behouden¹¹. Dit uit angst dat het doordrukken van een eenheids-worst de besluitvorming dienaangaande kan blokkeren? De vraag is natuurlijk hoe dit Europees Sociaal Pact concreet vorm zou moeten krijgen als de socialisten in Europa zelf niet eens op dezelfde paarse golfengte (willen) zitten.

Een neo-liberalisering van de welvaartsstaat zou ook wel eens door Rooms-Rood kunnen worden doorgevoerd. Er is wat dat betreft een precedent. Tenslotte waren het toch de socialisten en de christen-democraten die de grote uitverkoop van

de staatsbedrijven organiseerden, dit onder de gecombineerde druk van de oplopende staats-schuld en de liberaliseringsplannen van de Europese Commissie, zonder daarna nog enig principieel verzet te plegen. Een tweede belangrijk feit is dat ook de arbeidersvleugel van de CVP kritischer wil denken over de architectuur van het zogenaamde Rijnlandmodel. Het Rijnlandmodel is gebaseerd op de conservatief-katholieke notie van het gezin als hoeksteen van de samenleving, wat impliceert dat de man de kostwinner is en dat de vrouw (moeder) eventueel met extra hulp van subsidies aan de haard blijft. Dat concept is in de praktijk heel duur, want de kostwinner moet om een gezin te financieren dan ook met een "gezinsloon" thuiskomen. Dat verhoogt niet alleen de loonkosten van de ondernemers maar ook de kosten van de uitkeringen en pensioenen. In een periode van recessie wreekt zich dat op het niveau van de staatsinkomsten én -uitgaven door de hoge werkloosheidslasten en de versmalling van het draagvlak voor de fiscus. Laat nu toevallig of niet CVP-senator Bea Cantillon onlangs een boek hebben gepubliceerd¹² waarin deze nadelen in kaart worden gebracht met de toevoeging dat de kwaliteit van de Belgische welvaartsstaat die de vrouw aan de haard houdt, ook negatieve gevolgen heeft voor het niveau van de werkgelegenheid. In feite herhaalt Bea Cantillon wat we reeds lang weten, nl. dat België gekozen heeft voor het uit de markt nemen van arbeidskrachten door middel van uitkeringen ten einde zo de druk op de loonvorming te verlichten. Hierdoor heeft België de actieve tewerkstellingspolitiek verwaarloosd. Cantillon pleit daarom voor arbeidsherverdeling, arbeidskostenverlaging en zelfs loonsubsidies ten einde de lager geschoolden een betere kans op een job te geven. Lineaire systemen werken niet meer om de werkloosheid omlaag te brengen. Arbeidsherverdeling kan niet blind worden toegepast. Meer maatwerk is daarom nodig. Kortom, via de ingang van Cantillon is er wel degelijk een neo-liberalisering van de arbeidsmarkt mogelijk, maar dan op voorwaarde dat er voldoende zorgondersteunende subsidies via de gezinnen (dus de vrouwen) worden uitgekeerd.

De securitaire dimensie versus de ethische dimensie

De verkiezingscampagne van de SP mikt niet alleen op de verdediging van de grondlijnen van de welvaartsstaat, maar ook op de verdediging

ervan tegen de aanwezigheid of het binnendringen van ongenode gasten (illegalen en asielzoekers). Deze categorieën van vreemdelingen verhogen de criminaliteit en de bestaansonzekerheid van de autochtonen (ze zijn concurrenten op de arbeidsmarkt en voor sociale woningen).

De SP gaat er prat op dat ze voor de veiligheid op straat en in de wijk wil instaan en graag een klopjacht wil maken op alle illegalen. Ongewenste asielzoekers (de uitgeprocedeerden) worden inmiddels met de middelen ooit bepleit door het Vlaams Blok hardhandig het land uitgezet. Dit beleid is vooral het werk geweest van de SP, met Vande Lanotte en Tobback op kop, en heeft reeds voor de nodige contestatie gezorgd in humanitaire en intellectuele kringen. Het brute geweld waarmee de uitzettingen gepaard gingen (en gaan) heeft een smet geworpen op de fundamentele waarden die het socialisme heet te verdedigen. Daarom zweeft de herinnering aan de gewelddadige dood van (volgens sommigen de moord op¹³) Sémira Adamu nu boven de SP en haar uitvoerder, de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken Louis Tobback.

PS en SP zitten door de smeergeldaffaires met een besmeurd blazoën. De schandalen hebben enkele kopstukken en uitvoerders meegesleurd, maar de andere belanghebbenden die de dans zijn ontsprongen en zeker van veel op de hoogte waren, onthouden zich van enige boetedoening. Doch bescheidenheid en boetedoening passen niet in hun oude politieke cultuur. Dat maakt de sociaaldemocratie zo onethisch, grof, rauw en vooral arrogant. Vandaar dat de SP veel krediet heeft verloren bij die intellectuelen die in 1995 nog erg naïef achter Tobback gingen staan toen die opriep dat de SP beslist nodig was om de pensioenen te redden uit de klauwen van het neo-liberalisme. Vroeger dachten sommigen dat ethische inspiratiebronnen het platte bieftukkensocialisme konden regenereren. Frank Vandenbroucke behoorde tot hun vaandeldragers. We hebben inmiddels gezien dat deze illusie als een zeepbel uit elkaar is gespat toen achtereenvolgens Agusta, Dassault, Dutroux en Adamu de media haalden. Het socialisme was tot haar structuren verrot en aangevren door geldzucht, cliëntelisme en nepotisme. Bij de SP is men zoetjes aan parlementslid van vader op zoon of dochter. Vader wacht zelfs niet meer op zijn eigen pensionering om zoonlief aan een

mandaat te helpen¹⁴. Bij een deel van de SP is politiek niets anders dan een mafiose activiteit van burgervaders met een parlementair mandaat geworden. Bij de andere partijen is het al niet anders. Dat geeft trouwens aan het Belgische partijensysteem ook zijn enorme veerkracht, waardoor corruptieschandalen en Witte Marsen nauwelijks de fundamenten van de staat kunnen aantasten. Nu de zwarte wolk van de Witte Mars is overgedreven en politiek querulant Paul Marchal

in zijn eigen valkuilen is gelopen, hebben nog maar weinigen behoefte aan nieuwe rituele reinigingen. Het spel van de politieke benoemingen is gewoon hervat. De geest van de wet op de verkiezingsuitgaven wordt nu weer vrolijk overtreden. De billboards en boekjes waarin de politici zichzelf aanprijzen, worden met behulp van veel geld al

maanden voordat de officiële kiescampagne van start mag gaan, op straat gebracht. Alleen de veroordeelden in de smeergeldaffaires konden niet meer terugkeren¹⁵. Ze zijn immers hun politieke rechten kwijt. Maar het openlijke medelijden met deze "slachtoffers" is vrijwel algemeen. De veroordeelden hebben enkel pech gehad en zo voelen zij het zelf ook aan.

De neergang van het socialistisch populisme en het strijdsyndicalisme

Een onmisbare component van de Belgische sociaal-democratie was het populisme dat zich soms meester maakte van haar leiders en militanten midden in de (electorale) strijd. Men bulderde tegen de politieke tegenstanders om de troepen te galvaniseren in de strijd. Sommige militanten meenden het echt of geloofden dat de partij gerechtigheid op aarde zou brengen. Onder hen bevonden zich ook querulanten en populistenvoor wie een plaatsje werd ingeruimd op de kandidatenlijsten. Doch ze bleven een kleine minderheid. De leraar Jef Sleenckx was er zo eentje. Als nuttige idioot uit de Noorder-Kempen mocht hij op de golven van spontane stakingen zijn gang gaan in een streek waar de SP zwak stond. Sleenckx was populair bij het werkvolk en bracht dus veel stemmen aan, allemaal ten koste van de CVP. Doch uiteindelijk was de plaats van de SP niet aan de fabriekspoorten¹⁶.

Toen de SP overal in de gemeenteraden doordrong en de CVP begon te beroven van haar

---

De SP gaat er prat op dat ze voor de veiligheid op straat en in de wijk wil instaan en graag een klopjacht wil maken op alle illegalen.

absolute meerderheden was de tijd rijp voor een nieuw soort populisme¹⁷ dat leurt met gratis openbaar vervoer op bus en tram. Steve Stevaert is er de uitvinder van en dat heeft hem een snelle carrière in de partij opgeleverd. Veel gratis publiciteit terwijl de betaling van de rekening naar later (na de verkiezingen) wordt verschoven, levert inderdaad fraaie perspectieven op bij de volgende verkiezingen in Hasselt en andere steden waar de SP er mee experimenteert¹⁸.

Waar is nu het strijdsyndicalisme dat ooit het reformisme van de sociaal-democratie deed bibberen? Het strijdsyndicalisme komt uit de proletarische onderbuik van de arbeidersklasse en heeft een a-politieke component. In Wallonië was André Renard er ooit de spirituele en praktische vader van, en zijn vele putatieve Waalse zonen (José Happart is de laatste) hebben de arbeidersbeweging ermee bevrucht of op een dwaalspoor gebracht. In Vlaanderen was het strijdsyndicalisme eveneens van de partij, maar kon het zich niet, zoals in Wallonië, integreren in een nationalistische onderstroming of beweging. Het werd er opgevangen in de schoot van het *maoïsme*.

Zoals eerder al aangehaald is de structurele basis van de spontane syndicalistische arbeidersstrijd uitgehold door de desindustrialisatie. De industriële werkgelegenheid krimpt voortdurend als gevolg van fusies, herstructureringen en privatiseringen. Zelfs de machtige vakbonden van de openbare diensten liggen onder vuur van de liberalisering. Steeds meer arbeiders worden als gevolg van de toegenomen concurrentie op tijdelijk contract aangeworven, of werken in deeltijd, zeker als het vrouwen zijn¹⁹. Het uitzendwerk schiet als een paddestoel uit de grond. De flexibiliteit wordt in steeds meer collectieve arbeidsovereenkomsten ingeschreven. De liberalisering van de beperkingen op de vrouwenarbeid is overal een feit. Multinationals sluiten hun deuren omdat ze hun productieafdeling naar Centraal-Europa en Azië overbrengen²⁰. Vele industriearbeiders²¹ worden nu op de keien geschopt²². Alleen de staat kan de ouderen onder hen nog redden met pre-pensioenen, premies of sociale begeleidingsplannen²³. In zulke omstandigheden is men nog strijdbaar om een gunstige afvloeiingsmaatregel af te dwingen, niet meer om het kapitalisme in vraag te stellen of anti-kapitalistische structuurhervormingen te eisen. De afwikkeling van het dossier Renault is in dit verband exemplarisch geweest²⁴. Dat van Forges de Clabecq eveneens²⁵. In het laatste geval beleefden we alles-

zins de laatste stuiptrekkingen van het strijdsyndicalisme, zeker toen dat uiteindelijk de steun van het vakbondsapparaat (hier het FGTB) verloor. De charismatische stakingsleider Roberto D'Orazio²⁶ maakte kennis met de correctionele rechtbank in Nijvel en hij wil zich nu meten bij de Europese verkiezingen met die andere grote populist die Happart heet. Of de PVDA, die haar apparaat ter beschikking heeft gesteld van D'Orazio, daarmee ook de zo lang verhoopte electorale doorbraak in Wallonië zal kunnen realiseren, moeten we maar afwachten²⁷.

Conclusies

Het is moeilijk meteen conclusies te verbinden aan deze structurele veranderingen in combinatie met het kiesgedrag van de arbeidersklasse. Tot de imponderabilia behoort immers ook nog het bestaan van een CVP met een grote arbeidersvleugel. Naarmate de CVP krimpt wordt ze steeds meer een arbeiderspartij met een burgerlijk-rechts en confessioneel randje. De arbeidersvleugel van de CVP heeft steeds een politieke herstructurering aan de linkerzijde tegengewerkt en zal dat nog lang zal blijven doen. Zeker zo lang als de CVP groter blijft dan de SP en de VLD.

Belangrijke economische structuurveranderingen worden doorgezet door het bondgenootschap van transnationaal kapitaal en de Europese Commissie. De nationale spelers, zoals vakbonden en politieke partijen, moeten hiervoor buigen en voelen zich onwennig tegenover een agenda waarop ze weinig invloed kunnen uitoefenen. Wat valt er dan nog te kiezen? De nationale kaders zijn niet meer aangepast om voor goede en betaalbare sociale zekerheid voor iedereen te zorgen. Dat maakt de verdediging ervan zo moeilijk, zelfs tijdens verkiezingscampagnes waarbij centrum-links altijd wil verwijzen naar de gerealiseerde sociale voordelen. Nu de staat steeds meer van haar sociale substantie is ontdaan, wordt het securitaire aspect steeds centraler gesteld, omdat het dagelijks op straat ligt, in de media wordt uitgegroot en symbool staat voor het wegvallen van een stuk comfort. De illusie dat het "eigen volk" meer comfort kan verlenen dan het "vreemde volk" typeert goed het gevoel van onzekerheid bij brede delen van zowel de onderklasse als van de stabiele arbeidersklasse. Welke antwoorden zal de SP hierop vinden? Als we het manifest van Vande Lanotte als maatstaf mogen hanteren, dan zal dat een klassieke mix zijn van een solidaire welvaarts-

staat met de nodige liberalisering van de arbeidsmarkt en een lik-op-stuk beleid jegens de straatcriminaliteit. Misschien is dat laatste voldoende om in 1999 om aan het "eigen volk" een comfortabel gevoel te bieden en de SP niet te doen marginaliseren. Op langere termijn zal deze strategie de SP zelf maar weinig comfort kunnen bieden, want ze zal zich noodgedwongen nog meer afsnijden van de nieuwe generaties beter opgeleiden en kansrijken op de arbeidsmarkt die weinig op hebben met de primitieve slogans van de socialisten. Zal zich dan in de partij een Vlaamse Blair (Vandenbroucke?) aandienen om de SP in de richting van kleinburgerlijk links te "vernieuwen"?

De verkiezingen van 1999 zullen in elk geval het einde van een tijdperk markeren.

Noten

- 1 De SP scoort nu rond de 20 procent in Vlaanderen, hetgeen laag is in vergelijking met 1961 toen de BSP nog bijna 30 procent van de stemmen in Vlaanderen wist binnen te halen.
- 2 Johan Vande Lanotte, *Het Derde Contract. De toekomst is van iedereen*, Antwerpen en Baarn: Houtekiet, 1999.
- 3 Dit klinkt malicieus, want de Nederlandse PvdA heeft ooit in de jaren tachtig een kiescampagne gevoerd onder deze slogan.
- 4 Alleen vergist Vande Lanotte zich in een aantal feiten. Zo verdedigt hij de opkomstplicht of stemplicht in één adem met de verovering van het stemrecht in 1893 als een socialistische zege. Helaas, maar de socialisten hebben nooit gevochten voor de stemplicht! Het waren de katholieken die de stemplicht toen hebben ingevoerd, omdat zij toen niet ten onrechte vreesden dat anders de gepolitiseerde arbeidersklasse in Wallonië en de grote steden wél op het appél zou verschijnen en de meeste katholieke boeren en landarbeiders in Vlaanderen niet. De reactionaire katholieken waren dus de bedenkers van de stemplicht. Ook doet Vande Lanotte of het stelsel van de sociale zekerheid vanaf 1944 een zuiver socialistisch product is. Helaas was het tevens een product van een bredere consensus met de arbeidersvleugel van de CVP. Men mag zelfs stellen dat de CVP zeer sterk haar stempel heeft weten te drukken op de uiteindelijke architectuur van de Belgische welvaartsstaat met haar nadruk op de verdediging van het "gezinsinkomen" en de "gezinspolitiek". De oude BSP was toen erg geporteerd voor een door de staat geleide en uitgevoerde welvaartsstaat.
- 5 De inzakkende conjunctuur in Duitsland is een gevolg van de crisis in Rusland. Zie *VMT*, december 1998, blz. 34-49. Ook Nederland is nu het slachtoffer van de

Duitse groeivertraging. De OESO gaat ervan uit dat de Europese economie in 1999 niet met meer dan 2 procent zal stijgen.

- 6 De jonge honden in de SP zullen wel, denkend aan hun eigen carrière, bereid zijn hun anti-paarse peetvader naar het stadhuis van Leuven te verbannen.
- 7 Zie *Renault* in Vilvoorde, *Volkswagen* in Vorst en de discussies rond de positie van *Volvo* in Gent en *Ford* in Genk.
- 8 In 1945 werden in de meeste landen van West-Europa de elektrische energiebedrijven en de distributie genationaliseerd (Frankrijk, Engeland, Nederland, Italië, iets later West-Duitsland, alleen uiteraard niet in België). In België waren de gas- en elektriciteitsbedrijven in handen van de holdings, maar de distributie was hoofdzakelijk in handen van (zuivere) intercommunales. Ook hier speelden de vakbonden een invloedrijke rol. Vooral het ACOD was geradicaliseerd uit de oorlog gekomen.
- 9 Formeel werd pas op 19 februari 1999 de stroomsector in de EU geliberaliseerd. Groot-Brittannië en Scandinavië hebben al eerder voor 100 procent hun eigen stroomsector geliberaliseerd. Duitsland volgde per 1 januari 1999 en andere landen volgen: Denemarken met 90 procent, Oostenrijk met 50 procent, Nederland met 33 procent. Volgens de Belgische monopolist *Electrabel* zal België in maart 1999 de markt openen voor 35 procent. Vooral de grote afnemers zullen profiteren van het openbreken van de monopolies. Men mag vrezen dat de kleine verbruikers dan de rekening zullen betalen. Die kunnen geen grote kortingen bedingen of zelf importeren. De liberalisering van de nutssector zal de komende vijf jaar tussen 200.000 en 250.000 kosten van de 1 miljoen banen. Dit komt nog eens bovenop de 250.000 banen die sinds 1990 verloren zijn gegaan. De EPSU, de Europese vakbondsfederatie voor de sector, stelt dat het banenverlies niet wordt gecompenseerd door nieuwe banen elders en dat de Europese Commissie hiertegen niets doet. Alleen in Frankrijk heeft de regering, dit onder druk van de PCF en de CGT, compenserende werkgelegenheidsmaatregelen (de 35 uur en geen banenverlies) doorgevoerd bij *Electricité de France* en *Gaz de France* en van eventuele nieuwkomers op de markt geeïst dat zij ook de 35-urige werkweek die in de sector van kracht is, zullen eerbiedigen. Het probleem is echter dat producenten in de naburige landen die 35-urige werkweek niet hoeven toe te passen. Voor wanneer zijn de Europese-wijde collectieve arbeidsovereenkomsten voor dezelfde sectoren?
- 10 Vandenbroucke gaat blijkbaar eerst naar het Europees Parlement omdat hem nog een proces wegens boekhoudkundige fraude met smeergeld (de "niet-brandende miljoenen uit de partijkuis") wacht. Er was

- even sprake dat hij de Kamer zou vertegenwoordigen voor het kiesarrondissement Leuven.
- 11 VRT Voor de Dag 19.2.1999; De Standaard 19.2.1999.
  - 12 Bea Cantillon (red.), *De welvaartsstaat in de kering*, Antwerpen: Pelckmans, 1999.
  - 13 Dit lijkt een beetje op de twee doden die begin 1966 bij een staking in de mijn van Zwartberg op straat bleven liggen nadat de Rijkswacht andermaal haar plicht had gedaan. De rechtse socialist Alfons Vranckx, (niet) toevallig uit Leuven, was toen minister van Binnenlandse Zaken en hij had toen al, net als Tobback nu, een kwalijke reputatie als ordehandhaver en knevelaar. Zwartberg zou toen leiden tot de val van de verzwakte Rooms-Rode regering Harmel-Spaak.
  - 14 Uiteraard bestaan ook in andere partijen *dynastieën*. Zoals die van Nothomb (sinds 1830!) in de PSC, of die van de liberale stamvader Arthur Vanderpoorten, vader van Herman Vanderpoorten en grootvader van Marleen Vanderpoorten en Patrick Dewael. Beroemd is nageslacht van Paul Janson met zijn zoon Paul-Emile Janson, zijn neef Paul-Henri Spaak en diens dochter Antoinette Spaak. Bij de Vlaamse socialisten is nu evenwel sprake van een abnormale vorm van nepotisme.
  - 15 De CVP'er Leo Delcroix is afgevoerd van de kandidatenlijsten wegens allerhande vermeende smeergeldzaken en het bezit van een villa in Zuid-Frankrijk. Maar dat zal hem niet beletten om via coöptatie terug te keren in de Senaat. De CVP-top oordeelde het gewenst hem niet in de kiesstrijd al te zeer voor het voetlicht te brengen.
  - 16 Dat populisme aan de fabriekspoort werd na 1970 duurzaam gerecupereerd door AMADA-PVDA, maar met weinig blijvende electorale gevolgen. Boelwerk-activist en populist Jan Cap was daarvan het levende bewijs. Het populisme aan de fabriekspoort is vervangen door de geneeskunde voor het volk tegen (populistische) terugbetalingstarieven van de maoïstische huisartsen.
  - 17 Van veel duurzamere invloed bleek het binnendringen van het socialistische ziekenfonds *De Voorzorg* in de zich industrialiserende gebieden in Vlaanderen, vooral in de Kempen. Via het profiel van het ziekenfonds kon de SP kiezers aantrekken en militanten en functionarissen recrutereren.
  - 18 Het is ook een stunt die na de verkiezingen weer kan worden afgeblazen. Eenzelfde stunt pleegde het linkse stadsbestuur van het Rode Bologna in Italië ooit. Na één jaar gratis rijden moest men weer betalen voor de stadsbus in Bologna.
  - 19 Het aantal werknemers met een tijdelijke baan bedraagt in België 7,8 procent. Maar dat percentage neemt in België, evenals in de ons omringende landen, elk jaar weer toe. Doch in België blijft het fenomeen nog relatief beperkt. Het aantal deeltijders bedroeg verleden jaar 17,8 procent van alle werknemers, maar steeg in één jaar tijd explosief met 6,5 procent. In deeltijd werken is iets voor vrouwen met 36,8 procent van alle vrouwen tegenover slechts 4 procent van alle mannen. Deeltijders werken gemiddeld slechts 21,8 uur per week tegenover een normale voltijdse baan van 38,6 uur. Deze cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek zijn echter gebaseerd op een steekproef omdat men niet over statistieken beschikt (we zijn immers in België). Doch de trends zijn wél duidelijk. Zo vernemen we dat in 1998 de werkgelegenheid in loondienst stagneerde, waarbij er iets meer vrouwen aan een baan kwamen (+ 1,6 procent) en iets minder mannen (-0,7 procent). Het aandeel van de actieven in de bevolking steeg lichtjes met 0,5 procent. Volgens de normen van de Internationale Arbeidsorganisatie steeg de werkloosheid in België van 8,9 naar 9,1 procent. Het is dus *niet* zo wat de uittredende coalitie beweert dat onder Dehaene België het ook op het werkgelegenheidsfront steeds beter is gaan doen! (*De Standaard* 20-21.02.1999)
  - 20 Recente gevallen zijn het sluiten van de CD-laser afdeling van *Philips* in Hasselt en van de *Levi's* vestigingen in Wervik, Gits (Kortrijk), Deurne en La Bassée (Noord-Frankrijk). *Philips* maakte die CD-onderdelen al geruime tijd in Győr (Hongarije). *Levi's* produceert eveneens al vele jaren in Hongarije. Reden? De industriële (honger)lonen liggen er zes keer lager. Bij *Levi's* gingen 931 arbeidsplaatsen verloren, waarvan slechts 18 betrekking hadden op personen ouder dan 52 jaar en die dus in aanmerking kwamen voor een pre-pensioen. Eind 1998 sloot *Philips* de afdeling van half-geleiders in Anderlecht. Daar werkten nog 115 mensen. De productie werd verplaatst naar Manila op de Filippijnen. Tien jaar geleden werkten in Anderlecht 5.200 mensen (*Le Soir*, 16.6.98). In de andere Belgische vestigingen van *Philips* werd eveneens gesneden in de werkgelegenheid.
  - 21 Bij de automakers werken procentueel gezien veel arbeidskrachten met een tijdelijk arbeidscontract. Twee overwegingen passen hier. Primo, de fabrikanten willen voldoende flexibiliteit inbouwen door tijdelijken aan te werven. Secundo, de tijdelijken zijn minder geneigd tot vakbondsacties en de directie kan tijdig bij de definitieve selectie politiek ongewenste elementen wegselecteren. Het *Fordisme* wordt dus niet meer gekarakteriseerd door jobzekerheid en vakbondsmacht.

- 22 Men kan zich afvragen waar het strijdsyndicalisme dan blijft. In elk geval was het strijdsyndicalisme vooral daar waar grote fabrieken dicht gingen of hele sectoren onder druk stonden, zoals de kolenmijnen in de Limburg, de *Boelwerf*, de scheepsbouw en -reparatie en de staalnijverheid in Wallonië. Bij de automobielwerkers is dat strijdsyndicalisme grotendeels afwezig of defensief met de verdediging van de eigen job.
- 23 De pre-pensioenen gelden voor de arbeiders met een vast contract en voor diegenen die al boven de vijftig zijn.
- 24 Zie VMT december 1998, blz. 18-33.
- 25 Er staat ons nog de afwikkeling van het dossier *Usines Gustave Boël* te wachten. Deze staalfabriek in La Louvière is door het Nederlandse *Hoogovens* overgenomen, maar inmiddels failliet gegaan. De minderheidsaandeelhouders zijn de vorige eigenaren (familie Boël) en het Waalse gewest. Op dit moment staan in totaal 1.338 jobs op de tocht. Het scenario is bekend: de familie Boël wil haar geld (een lening van 500 miljoen terug), het Waalse gewest wil geen geld meer steken in de fabriek en Hoogovens wil enkel investeren als de andere aandeelhouders meedoen. Iedereen weet dat Hoogovens niet in de staalfabriek van La Louvière geïnteresseerd is maar alleen in de Franse vestiging van Boël om zo een voet aan de grond te krijgen in Frankrijk.
- 26 Het strijdsyndicalisme bij *Clabecq* werd ook gedragen door een ethnische component. De helft van de kameraden rond D'Orazio zijn Italianen: Michel Orlando, Silvio Marra, Giovanni Capelli, Patrick Franceschini, Ennio Luocalti (*Le Soir*, 4.12.1998; *Solidair*, nr. 47 en 48, 1998).
- 27 De PVDA probeerde het ook al eerder met de strijdsyndicalist Jan Cap van de *Boelwerf* in Temse, maar zonder enig electoraal resultaat in de regio. Men zag wel het Vlaams Blok ineens op het toneel verschijnen, wat voor de fascistten later de opmaat was voor het organiseren van 1 Mei betogingen. Het Vlaams Blok herhaalde dat scenario daarna in Vilvoorde nadat er de Renault fabriek was gesloten.